

Родинний аспект змісту виховання

Педагогіка партнерства – інтеграція зусиль закладу освіти й сім'ї у виховання дітей

*Аліна Большукіна, кандидат педагогічних наук,
завідувач Центру громадянського виховання,
доцент кафедри методики дошкільної та початкової освіти
Харківської академії неперервної освіти;
Наталія Євтушенко, директор
Красноградського ліцею № 4 Красноградської міської ради
Харківської області*

У статті визначено шляхи інтеграції зусиль закладу освіти й сім'ї у вихованні дітей. Розкрито загальні підходи до забезпечення творчої співпраці всіх учасників освітнього процесу з означеного питання. Окреслено основні ідеї педагогіки партнерства та дієві способи налагодження співпраці вчителів і батьків.

***Ключові слова:** педагогіка партнерства, особистісний розвиток учнів, простір дитинства, атмосфера довіри, орієнтація на дитину, гуманне ставлення, Family-School Partnership – партнерство школи та родини.*

Актуальність. Важливою передумовою ефективної виховної роботи закладу загальної середньої освіти є взаємодія між сім'єю та школою, що передбачає належний рівень педагогічної культури батьків, та інституційна мотивація вчителя до організації спільної виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку.

Процес взаємодії закладу освіти із сім'єю буде активним і успішним за умови, якщо батьки відчуватимуть глибоку зацікавленість у вихованні дитини, а вчителі зможуть взаємодіяти з ними. Концептуальні засади Нової української школи рекомендують педагогам залучатися до опанування основних новацій – компетентнісної парадигми освіти й педагогіки партнерства.

Однією зі складових формули Нової української школи є педагогіка партнерства. В основі її – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнями й батьками, об'єднаними спільною метою та прагненнями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Принципи педагогіки партнерства наголошують на повазі до особистості, доброзичливості та позитивному ставленні, довірі у взаєминах, стосунках, розподіленому лідерстві та принципах соціального партнерства. Змінилося суспільство, змінилися діти, змінилися батьки. Сучасним батькам не цікаві докучливі зустрічі в класній кімнаті. Вони активні, прагнуть різнобічних знань, їх цікавить розвиток дітей. Саме тому вчитель має опанувати нову роль – фасилітатора та тьютора. Щоб батьки стали односторонніми, помічниками вчителя, необхідно правильно організувати їхнє навчання. Якщо педагог зможе належним чином упоратися з цим завданням, навчить батьків осмислювати дитинство з різних позицій, то якість виховання дітей значно підвищиться, зростуть реальні шанси активної участі батьків у життєдіяльності класу й закладу освіти. Саме тому важливо дотримуватися таких принципів навчання батьків:

- *природо- і культуровідповідності, що* вимагає врахування в навчанні батьків анатомічних, фізіологічних, психологічних і вікових особливостей кожного вікового періоду дитинства;
- *суб'єкт-суб'єктного, полілогічного спілкування, що* передбачає сприйняття батьків як суб'єктів зі своїми інтересами, потребами, позицією; рівноправних партнерів в освітньому процесі;
- *орієнтації на досвід батьків* – навчання має допомогти батькам здобути суб'єктивно осмислений досвід щодо виховання дітей, що сприятиме підвищенню рівня готовності їх до здійснення виховної функції;
- *наступності, що* означає розгортання навчальних програм для батьків із використанням попередньо трансльованих знань і набутого досвіду;
- *достовірності інформації* – навчальна інформація для батьків має спиратися на науково обґрунтовані факти (медичні, психологічні, педагогічні, фізіологічні, соціологічні);
- *практичної орієнтованості інформації* – вона має бути доступною для батьків і придатною для практичного використання в реальних сімейних обставинах;
- *свободи вибору батьками форм і способів навчання.*

Зазначені принципи становлять певну систему. Кожен із них, як її важливий складник, взаємопов'язаний з іншими, а саме їхнє поєднання є запорукою якісного навчання батьків.

Мета статті – висвітлити проблеми співпраці сім'ї та школи у вихованні дітей і з'ясувати шляхи їх розв'язання.

Насамперед це стосується структури взаємодії, розподілу обов'язків, функцій, завдань і ролей між усіма учасниками освітнього процесу, узгодження спільних дій. Завдання нової школи – допомогти розкрити та розвинути таланти, здібності та можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками [3].

Педагогіка партнерства набуває також важливого значення як вектор гуманного та творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Новий зміст освіти щодо співробітництва педагогів орієнтує вчителів і батьків на особистісний розвиток дитини, на поважне ставлення до неї. Актуальність означеної проблеми очевидна, оскільки школа має ініціювати новий зміст і форми використання педагогіки партнерства, залучати родину до побудови освітньої траєкторії дитини.

Простір дитинства, який базується на засадах співпраці, діалогу, прийняття та рівності, – педагогіка партнерства. Це важлива складова Концепції Нової української школи, що спрямована на побудову довіри між школою, дітьми, батьками та суспільством [4].

Високо цінував роль батька і матері, старших у сім'ї В. О. Сухомлинський: «Людина у своєму моральному розвитку стає такою, яка в неї мати, точніше, яка гармонія любові і волі в її духовному світі..., батько ... розвиває себе у своєму синові й дочці...». Досліджуючи проблеми сімейного виховання, батьківську педагогіку, В.О. Сухомлинський був переконаний в ефективності виховання молодших школярів завдяки спільним зусиллям сім'ї, школи та громадськості. Він наголошував, що зміцнення сім'ї, удосконалення родинного виховання – одне з

найважливіших питань, від розв'язання якого залежить майбутнє нашого суспільства, моральне обличчя підрастаючого покоління.

Спадщина видатного педагога дає підстави стверджувати, що він розробив спеціальну методику спільної роботи педагогічного колективу Павлівської школи й батьків, яка одержала назву Батьківська школа. Її діяльність було спрямовано на підвищення педагогічної культури батьків, поєднання колективних й індивідуальних форм, урахування принципів цілеспрямованості, цілісності, погодженості, систематичності. Цікаво, що школа в цьому співробітництві сприяла не лише вихованню дітей, а й опікувалася педагогічною освітою батьків.

Василь Олександрович зазначав, що «...шкільно-сімейне виховання не тільки дає змогу добре виховувати молоде покоління, а й одночасно є дуже важливою умовою вдосконалення морального обличчя сім'ї. Без виховання дітей, без активної участі батька і матері в житті школи, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сама сім'я як первинний осередок суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад і неможливий моральний прогрес суспільства» [5, с. 14].

Важливе місце у вихованні належить закладам освіти, педагогам, які завдяки фаховій освіті володіють необхідними психолого-педагогічними знаннями, професійними вміннями й навичками, тому є важливою складовою в системі «дитина – батьки – вчитель». Саме від того, як організована й реалізується робота з батьками учнів, значною мірою залежить успішність процесу навчання та виховання дітей.

Концепція Нової української школи базується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин між педагогами, учнями, їхніми батьками та громадськими організаціями. Проблема співпраці сім'ї та школи у вихованні дітей досить складна й багатоаспектна.

Важливим завданням у діяльності педагогів закладу освіти є налагодження партнерських взаємин і спільних інтересів з родиною кожного учня, створення атмосфери довіри, взаєморозуміння, співтворчості у вихованні та навчанні підрастаючого покоління.

Організація роботи з батьками в закладі освіти багатоаспектна, тому має значні педагогічні можливості. Успіх її великою мірою залежить від особистості й авторитету педагога, його професійності, уміння спілкуватися з батьками, з колегами, з дітьми.

Більшість учених, зокрема І. Д. Бех і Н. М. Бібік, указують на те, що педагогіка партнерства базується на повазі до особистості, доброзичливості й позитивному ставленні, довірі у відносинах, принципі «діалог – взаємодія – взаємний», розподіленому лідерстві (проактивність, право вибору і відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків), соціальному партнерстві (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [6; 7].

І. Бех зазначає, що «ефективність сімейного виховання навіть за наявності позитивних умов залежить від психолого-педагогічної культури батьків, від уміння визначити основні напрями виховної роботи з дітьми, зосередити увагу на тих сторонах особистісного розвитку дитини, які не можуть бути забезпечені іншими виховними ситуаціями». Співпраця між учителями та батьками є ключовим фактором у досягненні цих цілей [6].

Педагогіка партнерства між учнями та вчителями може бути реалізована в інтерактивному режимі такими **засобами**:

- інтерактивний та ігровий формат;
- групова дослідницька діяльність;
- пропонування самоосвітньої діяльності;
- проєктна діяльність;
- діалогічні формати;
- заохочення учнів до формування власної думки;
- використання методів самооцінки та взаємооцінки учнів.

Найважливішим орієнтиром проєктування освітнього процесу в рамках педагогіки партнерства є орієнтація на дитину та розкриття її індивідуальних компетенцій.

Новий освітній контент взаємодії сім'ї та вчителів орієнтований на особистісний розвиток учнів і повагу до дітей і вчителів, і батьків.

На перших етапах родинного виховання батькам необхідно створити умови для повноцінного фізичного та психічного здоров'я, формування особистості дитини, почуття безпеки, захищеності, рівноваги, довіри, активного зацікавленого ставлення до навколишнього світу.

Поняттю педагогіка партнерства в зарубіжних джерелах є співзвучне поняття: Family-School Partnership – партнерство школи і родини [1]. У багатьох країнах світу тема педагогіки партнерства є частиною державної політики, що висвітлена у відповідних документах. В Україні також здійснено спробу оформлення взаємодії сім'ї та школи у вигляді Меморандуму [2]. Ним визначено, що учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями й прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Незважаючи на очевидність позитивності та прогресивності запровадження педагогіки партнерства, цей підхід неоднозначно сприймається кожною з трьох сторін учасників освітнього процесу – учнями, учителями й батьками. Дослідження виявили, що педагогіка партнерства сприймається дещо буквально. Як учителі, так і батьки частіше вважають, що молодші школярі не можуть бути партнерами дорослим батькам і вчителям. Залишки батьківського авторитаризму та традиційних поглядів на навчання не дають змоги усвідомити і прийняти дитину як рівноправного учасника освітнього процесу. «Чути дитину», «розуміти потреби дитини», «дитиноцентризм» проголошуються як світоглядні та прогресивні погляди, проте вони ще частково практично реалізовані. Для того щоб педагогіка партнерства стала дієвою, слід замислитися над її сутністю, яка полягає в повазі до особистості, доброзичливості й позитивному ставленні, довірі у відносинах, розподіленому лідерстві, проактивності, праві на вибір, добровільності в розподілі обов'язків, обов'язковості виконання домовленостей.

Узагальнюючи, можемо зробити висновок, що гуманне ставлення до дитини, яке є підґрунтям діяльності педагога, притаманне й педагогіці партнерства, оскільки його неможливо замінити новітніми технологіями та освітніми трендами.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти. Академія педагогічних наук України. Головний редактор В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

2. Меморандум співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: педагогами, учнями та батьками. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/na-say-tnovyuy-logotyp.pdf>.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed>.
4. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ (nus.org.ua).
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. Київ, 1988. – 310 с.
6. Бех І. Компонентна технологія сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Початкова школа*. 2018. № 1. С. 5–10.
7. Бібік Н. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 175 с.

Вагомість мовного питання в системі родинного виховання

*Тетяна Сєрих,
методист КЗ Сумський ПДЮ,
доктор філософії (PhD)*

Виховання свідомого громадянина України нерозривно пов'язане з рівнем мовної свідомості, основи якої закладаються в родині. Питання українськомовного оточення відіграє вагомую роль у формуванні особистості дитини, оскільки мова нерозривно пов'язана з культурою народу. У статті розкриваються аспекти взаємозв'язку мови і культури народу, акцентується увага на понятті мовної свідомості та вирішальній ролі родини у формуванні свідомого громадянина України.

***Ключові слова:** культура, мова, зв'язок мови і культури, мовна свідомість, мовна картина світу, комунікативна компетентність.*

Мовне питання в Україні залишається актуальним упродовж багатьох років. П. Селігей у своєму дослідженні звертає увагу на проблемі відсутності зацікавленості українців мовним питанням [4, с.176–177], називаючи ряд причин такої ситуації, серед яких і мовне законодавство, і антикультурна традиція. У структурі мовної освіти вчений виокремлює два складники: мовне навчання й мовне виховання. Перший складник не викликає занепокоєння завдяки ґрунтовній науково-методичній забезпеченості, але питання мовного виховання потребує особливої уваги: «Культурна людина має не тільки добре володіти рідною мовою, а й ставитися до неї як до вагової суспільної цінності, відчувати відповідальність за її теперішнє й майбутнє. Формувати правильне ставлення до мови і є метою мовного виховання» [4, с. 177].

Нині система освіти вже спрямована на вирішення зазначеної проблеми, але в умовах воєнного стану значну роль у формуванні свідомого громадянина України відіграє родинне виховання. Закономірним наслідком гарного мовного навчання та поганого мовного виховання впевнено можна назвати непоодинокі випадки, коли діти мають високі оцінки з української мови, але в повсякденному житті нею ніколи не послуговуються. Мовний нігілізм підростаючого покоління часто є наслідком не стільки свідомої позиції, скільки мовного виховання в родині. Байдуже ставлення батьків до свідомого вибору української мови як мови повсякденного спілкування призводить до значних труднощів в опануванні норм сучасної української мови, у формуванні комунікативної компетентності молодого покоління, у свідомому виборі рідної мови як мови повсякденного вжитку. На нашу думку, саме родина може виплекати ціннісне ставлення до української мови у дітей.